עין משפט נר מצוה

לב
א ב ג מיי' פ"ט מהל"ם הל"ג סמ"ג עשין כט טוש"ע או"ח סי' רצט ס"א
לג
ד מיי' שם הל"ו סמ"ג שם טוש"ע שם ס"י
לד
ה מיי' שם הל"ד סמ"ג שם טוש"ע שם ס"ו
לה
ו מיי' שם טוש"ע שם סי' תצא ס"א
לו
ז טור שם סי' רצט
לז
ח שם
ט שם ו"ע סי' רצו ס"ח בהג"ה
לח
י מיי' פ"ז מהל' לולב ה"ו טוש"ע שם סי' תרנא ס"ב
לט
כ מיי' פ"ט מהל' תפלה סמ"ג שם טוש"ע שם סי' יט
מ
ל מיי' שם סמ"ג שם טוש"ע שם סי' קכא ס"ב
מא
מ מיי' פ"י שם סמ"ג שם טוש"ע שם סי' קכו ס"ב
מב
נ מיי' שם טוש"ע שם וסמ"ג סי' יז
מג
ס מיי' שם ה"ד טוש"ע שם וסי' קיט ס"ג

מסורת הש"ס
פסחים קג. קד.
שבת קנ:
פסחים קו.
חולין כו:
סוכה מה:
ברכות לג:
מגילה כה.

אמר רב יעקב בר אחא. לר' אבהו לאו בגין דאתון תרתיי שמועין. כלומר לא בשבילכם ומפיכם אני מקבל הלכה זו דאתם שניכם אומרים אתם ואומרים מפי השמועה ולא הייתי סומך עליכם: אלא בגין וכו' תרוויהון. אמרו בשם ר' חנינא בן גמליאל דהוא תנא ושונה בברייתא כן דהלכה כר"א ועליו אני סומך: והבדלה בחונן הדעת דברי חכמים ר"ע וכו'. כך היא שנויה בברייתא: בשם שמואל אומר ברכה רביעית. כלו' דשמואל פוסק כר"ע: אומר מטבע ברכה. של אתה חונן אומר כולה ואח"כ אומר להבדלה כדי לסמוך אותה לאתה חונן ואינו כוללה בתוך מטבע הברכה: ואתיא כרבי. דאמר בפרק דלעיל בהלכה ד' תמיהני וכו' לענין תפלה והכא נמי אם אין דיעה הבדלה מנין והלכך שייכא הבדלה לברכת אתה חונן דעת: מבדיל. אומרה להבדלה אחר ג' ברכות ואח"כ מטבע ברכה של חונן הדעת וכולהו אליבא סברא דרבי פליגי: ואפילו הבדלה אחת. המבדיל בין קדש לחול: מעתה. לדברי רבי אבהו דאמר וצריך לחתום בהבדלה ומשמע דעל דברי נחום בר' סימאי קאמר א"כ אפי' פתח במבדיל בין קדש לחול בלבד יחזור ויחתום במבדיל בין קדש לחול בתמיה: אמר ר' יוסי בר' בון. ומה אתה מתמה בכך וכי לא מברכות שפותחין וחותמין בהן בברוך וכך תקנו ואפי' לא פתח אלא במבדיל בין קדש לחול ולא אמר אח"כ לשאר הבדלות חוזר וחותם במבדיל בין קדש לחול דהא יוצא הוא בהבדלה אחת ומטבע הברכה בפתיחה וחתימה אינו יכול לשנותה: זאת אומרת. מדקאמר צריך לסמוך אותה לחונן הדעת ואמר ר' יצחק בר' אלעזר דמבדיל ואח"כ אומר מטבע ברכה אתה חונן שמעינן מהא שאסור לעשות מלאכה קודם שיבדיל והלכך כמה דלא אמר שאסור במלאכה קודם הבדלה ודכוותה אמרינן כמי דאסור לו לאדם לתבוע צרכיו עד שיבדיל והיינו טעמא דמבדיל ואח"כ אומר מטבע ברכה: הדא דאת אמר. לא שנו אלא בברכת המבדיל בין קודש לחול דאותה יכול לומר אפי' בחמישי בשבת אבל ברכת מאורי האש אומרה מיד במוצאי שבת דוקא ולפי שתחלת בריאתו של אש במוצאי שבת היתה: אומר. בהבדלה בין יום השביעי וכו' ואע"פ שאין עכשיו מוצאי שבת: וכי יש טומאה וטהרה לפניו. ואע"פ כן אומר להבדיל בין הטמא לטהור לפי שסדר הבדלות הוא מונה וה"נ בי"ט באמצע שבת אומר ג"כ בין יום השביעי לששת ימי המעשה: העונין אמן. אחר הבדלה: ועיניהן בנר. באמן אחר מאורי האש: ר' חזקיה בשם ר' ירמיה. כמו ואמר וכו' ואיידי דקאמר למימריה דר' חזקיה בשם ר' ירמיה אמר נמי להא דארבע מינין שבלולב צריך שיהא ניטלין דרך גדילתן ולא שיהפכן:

הלכה ג מתני' האומר על קן צפור יגיעו רחמיך. כמו שהגיעו רחמיך על קן צפור וגזרת לא תקח האם על הבנים כן חוס ורחם עלינו משתקין אותו שעושה מדותיו של ית' רחמים והן אינן אלא גזירת מלך על עבדיו: ועל טוב יזכר שמך. משמע על טובתך נודה לך ועל הרע לא נודה והרי אנו חייבין לברך על הרעה כשם שמברכין על הטובה: מודים מודים. דמחזי כמקבל שתי רשויות ואמרינן הכא בגמרא הדא דתימר בצבור אבל ביחיד תחנונים הן: ולא יהא סרבן באותה שעה. כלומר שאר יורדים לפני התיבה שצריך לסרב פעם ראשונה אבל זה לא יסרב כשאומרים לו לך רד לפי שגנאי הוא שתהא התפלה מופסקת כל כך:

ר'

אמר רבי יעקב בר אחא לאו בגין דאתון תרתיי שמועין אלא בגין דרבי יצחק בר נחמן ור"א תרויהון בשם ר' חנינא בן גמליאל הלכה כר"א לעולם ואבדלה בחונן הדעת דברי חכמים ר"ע אומר אומרה ברכה רביעית בעצמה רבי יעקב בר אחא בשם שמואל אומר ברכה רביעית א"ר יודן אומר מטבע ברכה ואחר כך מבדיל ותייא כרבי דר' אומר תמיהני היאך ביטלו חונן הדעת בשבת אם אין דיעה תפילה מניין וכה אם אין דיעה הבדלה מניין אמר רבי יצחק בר' אלעזר מבדיל ואח"כ אומר מטבע ברכה ר"א ב"ר הושעיה ובלבד [ה] שלא יפחות משלש אבדלות אמר ר' יוחנן אמרו *הפוחת לא יפחות משלש והמוסיף לא יוסיף יותר משבעה אבדלות לוי אמר [י] ובלבד מאבדלות האמורות בתורה נחום ביר' סימאי נפק ומר בשם אבוי ואפילו אבדלה אחת וא"ר אבהו וצריך לחתום בהבדלה רבי מנא בעי מעתה אפילו [ג] פתח במבדיל בין קודש לחול וחוזר וחותם במבדיל בין קודש לחול אמר ר' יוסי בי רבי בון ולא מברכות שפותחין בהן בברוך וחותמין בברוך הן *ר"א בן אנטיגנוס בשם ר"א בי ר' ינאי זאת אומרת [ז] שאסור לעשות מלאכה עד שיבדיל כמה דאמר אסור לעשות מלאכה עד שיבדיל ודכותה אסור לו לאדם [ז] לתבוע צרכיו עד שיבדיל ר' זעירא ר' אלעזר בר אנטיגנוס בר' בשם ר' ינאי בשם ר' יודה בר' *אם לא הבדיל במוצאי שבת מבדיל אפילו בחמישי בשבת הדא דאת אמר במבדיל בין קודש לחול [ס] *אבל בורא מאורי האש אומרה מיד ר' זעירא בשם רבי יהודה ר' אבא בשם אבא בר ירמיה אפילו יום טוב שחל להיות באמצע שבת [י] אומר בין יום השביעי לששת ימי המעשה א"ר זעירא לרבי יהודה וכי ששת ימי המעשה לפניו א"ל וכי יש טומאה וטהרה לפניו ר' ירמיה ר' זעירא בשם רבי חייא בר אשי [ז] צריך לומר החל עלינו את הימים ששת ימי המעשה הבאים לקראתינו לשלום ר' אבא מוסיף והשמיענו בהן ששון ושמחה ר' חזקיה בשם ר' ירמיה הבינונו ולמדינו ר' חזקיה בשם ר' ירמיה [פ] העונין אמן צריכין ליתן עיניהן בכוס ועיניהן בנר ר' חזקיה בשם ר' ירמיה [ט] *ארבעת מינין שבלולב ניטלין דרך גידוליהן :

הלכה ג מתני' [י] *האומר על קן צפור יגיעו רחמיך ועל טוב יזכר שמך [כ] מודים מודים משתקין אותו [ל] העובר לפני התיבה וטעה יעבור אחר תחתיו [מ] ולא יהא סרבן באותה שעה ומאין הוא מתחיל [י] מתחילת ברכה שטעה זה :

ר'

מראה הפנים

רנ"ד ולמאי דפרישית בפנים דהא דקאמר אמרה בכוס אומרה בתפלה היינו שצריך לחזור ולהתפלל ולהבדיל בתפלה וזהו אם טעה בכוס כלומר בטעם קודש שהבדיל על הכוס דבזה צריך לחזור ולהתפלל ולהבדיל כמבואר שם לפי פי' הרא"ש וה"ר יונה וכמו שהובא בב"י ומ"מ שם ולא ראיתי להרמב"ם שהזכיר דין זה ולא ידעתי למה עכ"ל ולדעתי פשוט הוא דהרמב"ם לא היה מפרש כפירושם בההיא דטעה בזו ובזו חוזר לראש דאתיא אפילו למאי דקי"ל טעם מבדיל דהואיל ובאיסור אכל חוזר לראש אבל הרמב"ם לא ס"ל כן ומשום דזהו לדעתיה דרב ששת בפרקין וה"ה ז"ל פסק כהאי דרבא בפ' ע"פ דף ק"ז דקאמר הלכתא טעם מקדש טעם מבדיל ומשמע שאינו צריך אלא שיבדיל על הכוס וכמ"ש בפ' כ"ט מהלכות שבת ע"ש :

הפוחת לא יפחות מג' וכו'. כדתני בברייתא הובאה בבבלי פ' ע"פ דף ק"ד המבדיל בין קדש לחול וכו' בין טמא לטהור וכו' ויש שם שבע דקחשיב

בין

פירוש מבעל ספר חרדים

אמר ר' יעקב בר אחא לאו איגון תרתי שמועין אלא ר' יצחק בר נחמן ור' אלעזר תרויהון בשם רבי חנינא וכו'. כלומר לאו שתי מימרות הוו דר' יצחק לעצמה ודר' אלעזר לעצמה כדקאמרת אלא מימרא אחת אמרוה שניהם יחד בבית המדרש ובשם ר' חנינא בן גמליאל: ר' יעקב בר אחא בשם שמואל אומרה וכו'. כלומר הלכה כר' עקיבא דאמר אומרה ברכה רביעית: א"ר יודן אומר מטבע ברכה וכו'. ארבנן קאי דאמרו במתני' והבדלה בחונן הדעת. ומפרש דיתחיל אתה חונן לאדם דעת כו' ואח"כ יאמר אתה אמרת להבדיל: ואתיא כרבי. כלומר ואתיא הא דאמר ר' יודן דאומר חונן הדעת ואח"כ מבדיל כרבי דאמר וכו': א"ר יצחק וכו'. ופליג אר' יודן וטעמיה מפרש לקמיה דהלכה דאין לתבוע צרכיו עד שיבדיל ודעת אחד מצרכיו הוא: ובלבד שלא יפחות. כלומר אין אדם יוצא ידי חובתו אלא א"כ לא יפחות מג' ולאפוקי ממ"ד לקמיה דאפי' בחדא נפיק וג' הם המבדיל בין קודש לחול ובין אור לחושך ובין ישראל לגוים ומה שאומר ובין משום דצריך לומר מעין חתימה סמוך לחתימה ובבבלי פרק ערבי פסחים כל זה והתם מפרש מאי ניהו שבע : ואפי' אבדלה אחת. והכי נמי אמר שם בבבלי המבדיל בין קודש לחול זו היא הבדלה של ר' יהודה הנשיא : אמר רבי אבהו וצריך לחתום בהבדלה. בא"י המבדיל בין קודש לחול. ונראה [דקאי] אמ"ד ג' דלמ"ד אחת הוה ליה מטבע קצר כמו ברכת הפירות והמצות דאין בהם חתימה כדכתבו כל הפוסקים : רבי מנא בעי. הקשה אפי' פתח וכו' בשלמא אי פתח בא"י המבדיל בין אור לחושך ובין ישראל לגוים ובין יום השביעי לששת ימי המעשה שפיר חתים בא"י המבדיל בין קודש לחול ואין כאן כפל ענין אבל לפתוח בא"י המבדיל בין קודש וחוזר בא"י המבדיל בין קודש לחול וחוזר וחותם בו הוי כפל. והשיב ר' יוסי בר' בון דאין זה תימא דכן דרך הברכות שפותחין בברוך ברוך אתה ה' יוצר אור וחותם יוצר המאורות בא"י אבל דברו מעריב ערבים ואע"פ שכאן הלשון שוה לגמרי טפי מהתם לא איכפת לן : זאת אומרת. הא דר' יצחק בן אלעזר דאמר לעיל מבדיל בתפלה ואח"כ אומר מטבע ברכה : ודכוותה וכו'. כלומר דמהכיא דפשיטא ליה דאסור למד זו : מבדיל אפי' בשלישי גרסינן. והכי איתא בבבלי פרק ערבי פסחים ופירש ר"ן כדאמר לענין גיטין חד בשבא ותרי בשבא ותלתא בשבא בתר שבתא מיקרי ד' וה' ושתי קמי שבתא מיקרי : אומרה מיד. פירש"י אם לא בירך בורא מאורי האש בלילה במוצאי שבת שוב אינו מברך שהאור נברא במוצאי שבת : וכי יש טומאה וטהרה לפניו. למאן דמוסיף שבע וחד מהן בין הטומאה לטהרה כדכתיב ולהבדיל בין הקדש ובין החול ובין הטמא ובין הטהור כלומר הלא על כרחך סדר הבדלות הוא מונה וכדאמרינן בבבלי : מתני'. האומר על קן צפור יגיעו רחמיך. מפרש בגמרא : ועל טוב. פי' ה"ר ר' יונה דמשמע על הטוב ולא על הרע והנן לקמיה פ' הרואה חייב אדם לברך על הרעה כשם שהוא מברך על הטובה : מודים מודים משתקין אותו. משום דמיחזי כשתי רשויות : וטעה. ודלג אחת מהברכות ואפילו כשמזכירין אותו אינו יודע לחזור למקומו כך פי' הטור באורח חיים סי' קכ"ו : ולא יהא סרבן באותה שעה. לפי ששאר יורדים לפני התיבה צריכין לסרב פעם אחת כלומר איני כדי לכך כדאמר לקמן וזה לא יסרב לפי שגנאי היא שתהא התפלה מופסקת כל כך : מהיכן הוא מתחיל מתחלת הברכה בטעה זה. ואע"פ שלא טעה אלא בסופה צריך לחזור ולהתחיל :

נתמים

גליון הש"ס
לתבוע צרכיו עד שיבדיל. לזס רמז בתשב"א ז"ל בתשובה ח"א סי' תקלט ועי' בג"א סי' רנד סק"א:

שנויי נוסחאות (סו"ג) ור"א בד"ו ורבי אלעזר. (סוי"ה) ר"א בד"ו רבי אלעזר. (סוי"ז) אבהו בכי"ר יצחק. (סוכ"א) ר"א בד"ו רבי אלעזר. (סוכ"ב) ר"א בד"ו רבי אלעזר. (סוכ"ג) עד שיבדיל בכי"ר עד שעה שיבדיל (וכן לקמן בורס כ"ד כ"ו). כמה דאמר בכי"ס במה דאת אמר. (סוכ"ה) זעירא בכי"ל **זעורא**. (סוכ"ו) בר' בשם ר' ינאי בכי"ר וכי"ל ר' לעזר בר' ינאי. (סוי"ל) בשם בכי"ל ליתא. (סול"ו) ששת ימי המעשה בכי"ל ליתא.

עמודי ירושלים

אם לא הבדיל במ"ש מבדיל והולך אפי' בחמישי כו' עי' בפירוש מבעל חרדים ששיבש הגירסא דצ"ל אפי' בשלישי בשבת אולם לפמ"ש הרמב"ם בהל' שבת (פכ"ט ה"ד) דמבדיל עד סוף יום ד' והיינו דמפרש הירושלמי דחמישי אינו בכלל ולמד זה מהירושלמי הזה וכמ"ש המעשה רוקח בשם הכנה"ג א"כ אין לשבש הגירסא. ועי' במעשה רוקח שם שכ' דהירושלמי ס"ל דבכל השבוע מותר דהוא שייך לשבת העבר וכן פי' הרא"פ ונ"ל ראי' לדבריהם בירושלמי גיטין (פ"ז ה"ח) דאמרינן שם קונם יין שאני טועם בכ"ש אמר לי' במ"ש אסור בע"ש מותר ימים שבינתיים צריכה ע"כ והיינו שנסתפק לו אם כל השבוע בכלל מ"ש. וראיתי להשירי קרבן שם שתמה על הפוסקים שלא ביארו דין, דנודר במ"ש מהו הדין אם אסור בכל השבוע ואף שגם דין דבבבלי דעד יום ג' שייך לשבת שעבר לא ביארו בזה י"ל שסמכו על מ"ש בה' גיטין ע"ש שהניח בקושיא ולהנ"ל י"ל דהפוסקים דחו הירושלמי הזה מהלכה דהא אזיל לשיטתו דמותר להבדיל בכל השבוע דכל השבוע שייך לשבת שלפניו משא"כ לפי מה דקי"ל דרק עד יום ג' שייך לשבת שלפניו ה"ה בנ"ש הדין כן וכמו שכתב בהלכות גיטין וזה ברור:

טוב ירושלים

מטבע ברכה ואח"כ מבדיל כו'. לכאורה י"ל דנ"מ בפ' דב"ם וב"ס לקמן רפ"ח דהא הכא נמי מטבע. נראה ה"ל תדיר והבדלה היא חובת היום עתה וא"כ ה"ל תדיר והוה"ל היום עדיף ועיי"ם, וי"ל :